Ptáci EVL Lužný rybník

Vojtěch Kodet, Dana Kodetová, Marek Kyselica

Pobočka České společnosti ornitologické na Vysočině

2023

Z evropsky významné lokality Lužný rybník a jejího bezprostředního okolí je znám výskyt 73 druhů ptáků, přičemž 58 druhů bylo zjištěno přímo na lokalitě. Z druhů zaznamenaných na lokalitě je 5 chráněných podle přílohy I směrnice 79/409/EEC (Natura 2000); 18 druhů je zvláště chráněných podle vyhlášky č. 395/1992 Sb., a to 8 silně ohrožených a 10 ohrožených; 20 druhů je ohrožených podle národního červeného seznamu ptáků (Šťastný et al. 2017), a to 2 kriticky ohrožené, 3 ohrožené, 10 zranitelných a 5 téměř ohrožených; 29 druhů je ohrožených podle regionálního červeného seznamu ptáků Vysočiny (Kodet 2017), a to 1 regionálně vymizelý migrující druh, 5 regionálně kriticky ohrožených, 5 regionálně ohrožených, 11 regionálně zranitelných a 7 regionálně téměř ohrožených. Přehled zjištěných druhů uvádí tab. 1.

Kromě historických záznamů turpana černého (1887), tetřívka obecného (1956 a 1957) a staršího údaje bekasiny otavní (1998) se jedná o aktuální záznamy. Žádné podrobnější starší údaje nejsou z lokality k dispozici. Lokalita byla v předchozích letech považována za ornitologicky nezajímavou, což potvrdil i orientační průzkum v roce 2017, kdy byly na rybníce zjištěny pouze 2 druhy vodních ptáků, a to volavka popelavá a kachna divoká. Avifauna rybníků je vždy odvislá od způsobu rybářského hospodaření. Na nově vzniklé podmínky na lokalitě, kdy byl rybník po opravě ponechán bez ryb, zareagovali ptáci velmi rychle. Průzračná voda umožnila rozvoj vodní vegetace, která je významná pro úkryt ptáků i jejich hnízd, a namnožení vodních bezobratlých a obojživelníků, jakožto významného potravního zdroje pro ptáky. Pro ptáky je důležitá nejen přítomnost vhodné potravy v rybníce, ale i její dostupnost, neboť ptáci se při lovu pod vodou orientují zrakem, proto je průzračná voda velmi důležitá. Díky své velké mobilitě dokáží ptáci osidlovat vhodné lokality velmi rychle, což se projevilo i zde.

Z ornitologicky nezajímavé lokality se rázem stala ornitologicky mimořádně významná lokalita, která se zařadila k nejvýznamnějším lokalitám v Kraji Vysočina. Nejlepším příkladem je početnost potápky malé, kterou můžeme považovat za vhodný indikační druh čistých rybníků. Dne 2. 9. 2023 bylo na Lužném rybníce 41 potápek malých, přičemž se jednalo o několik rodinek vodících mláďata, které úspěšně na lokalitě vyhnízdily. Z dostupných záznamů v databázích AVIF (ČSO) a NDOP (AOPK ČR) se jedná o druhý nejvyšší počet tohoto druhu zjištěný v Kraji Vysočina. Vyšší početnost byla zjištěna pouze na rybníce Parný mlýn u Krahulova (54 ex., 21. 10. 2016, V. Kodet a D. Kodetová) a do letošního roku na druhém místě byl rybník Bor u Jihlávky (32 ex., 4.9.2020, V. Kodet a D. Kodetová). Jelikož se jedná o jeden z vodárenských rybníků, měla by být průhlednost vody i prvořadým vodohospodářským zájmem. Ochrana přírody zde proto není v rozporu s využitím rybníka, naopak dosavadní intenzivní rybářské hospodaření vedlo k znečišťování vody a poškozovalo chráněné druhy. Ve stávající podobě se jedná o perlu lesknoucí se v šedi ostatních rybníků zasluhující mimořádnou ochranářskou pozornost.

***Tab. 1:** Ornitologická data z lokality a jejího okolí (x = druh zaznamenán).*

Použité zkratky: ad. = adultní (dospělý) jedinec, ex. = exemplář, F = samice, juv. = juvenilní (tohoroční mladý) jedinec, M = samec, ml. = mládě.

Kategorie ochrany a ohrožení jednotlivých druhů jsou znázorněny použitím následujících symbolů:

A) Označení kategorií chráněných druhů podle směrnice Rady Evropských společenství 79/409/EEC - Natura 2000:

NI - chráněný taxon přílohy I

B) Označení kategorií zvláště chráněných druhů podle vyhlášky č. 395/1992 Sb., ve znění vyhlášek č. 175/2006 Sb. a č. 393/2012 Sb.:

§§§ – kriticky ohrožený
§§ – silně ohrožený
§ – ohrožený

C) Označení kategorií ohrožených druhů podle Červeného seznamu ptáků ČR (ŠŤASTNÝ et al. 2017):

CR – kriticky ohrožený
EN – ohrožený
VU – zranitelný
NT – téměř ohrožený

D) Označení kategorií ohrožených druhů podle Regionálního červeného seznamu ptáků Vysočiny (KODET 2017):

rREm - regionálně vymizelý migrant
rCR - regionálně kriticky ohrožený
rEN - regionálně ohrožený
rENm - regionálně ohrožený migrant
rVU - regionálně zranitelný
rNT - regionálně téměř ohrožený

E) Označení kategorií významu hnízdišť ptáků na Vysočině z hlediska jejich ochrany (KODET 2017):

!!! – hnízdiště zasluhující mimořádně vysokou pozornost
!! – hnízdiště zasluhující zvýšenou pozornost
! – hnízdiště zasluhující pozornost

Ochrana a ohrožení	Taxon	Záznam
	Vrubozobí **Anseriformes**	
§,CR,rCR,!!!	Čírka obecná *Anas crecca*	22.8.2023 – 7 ex. (M. Kyselica) 15.9.2023 – 4 ex. (M. Kyselica)
	Kachna divoká *Anas platyrhynchos*	x
§,VU,rVU,!!	Kopřivka obecná *Mareca strepera*	13.7.2023 – 2 ex. (M. Kyselica) 2.9.2023 – 1 M, 2 F/juv. (V. Kodet, D. Kodetová) 15.9.2023 – 1 M, 4 F/juv. (M. Kyselica)
VU,rVU,!!	Labuť velká *Cygnus olor*	3.4.1999 – 1 ad. (D. Stejskal) 2023 – 1 hnízdící pár vyvedl 2 ml. (M. Kyselica, V. Kodet, D. Kodetová)
§§,CR,rCR,!!!	Lžičák pestrý *Spatula clypeata*	15.9.2023 – 1 ex. (M. Kyselica)
rNT,!	Polák chocholačka *Aythya fuligula*	2.5.2023 – 2 páry (M. Kyselica) 27.5.2023 – 1 pár + 1 M (M. Kyselica) 18.6.2023 – 15 M, 5 F (M. Kyselica) 30.6.2023 – 15 M, 4 F (M. Kyselica) 13.7.2023 – 1 F vodí 5 ml. + 10 M, 2 F (M. Kyselica) 22.7.2023 – 2 F vodí 4+2 ml. + 29 M, 11 F (M. Kyselica) 6.8.2023 – 38 ex. (M. Kyselica) 22.8.2023 – 42 ex. (M. Kyselica) 27.8.2023 – 41 ex. (M. Kyselica) 2.9.2023 – 32 ex. (V. Kodet, D. Kodetová) 15.9.2023 – 42 ex. (M. Kyselica)
rVU,!!	Polák velký *Aythya ferina*	27.5.2023 – 1 M (M. Kyselica) 2.9.2023 – 2 ex. (V. Kodet, D. Kodetová)
rREm	Turpan černý *Melanitta nigra*	1887 – 3 ex. střeleny (CANON 1927)

	Hrabaví **Galiformes**	
NI,§§,EN,rCR,!!!	Tetřívek obecný *Lyrurus tetrix*	15.4.1956 – 1 tokající M (B. Slavík in kartotéka Muzea Vysočiny Jihlava) 29.4.1957 – 1 tokající M (B. Slavík in kartotéka Muzea Vysočiny Jihlava)
	Svišťouni **Apodiformes**	
§,rNT,!	Rorýs obecný *Apus apus*	x
	Měkkozobí **Columbiformes**	
	Holub hřivnáč *Columba palumbus*	x
	Krátkokřídlí **Gruiformes**	
§§,VU,rVU,!!	Chřástal vodní *Rallus aquaticus*	2.9.2023 – 2 vol. ex. (V. Kodet, D. Kodetová)
rNT,!	Lyska černá *Fulica atra*	6.8.2023 – 3 ex. (M. Kyselica) 22.8.2023 – 7 ex. (M. Kyselica) 27.8.2023 – 6 ex. (M. Kyselica) 2.9.2023 – 11 ex. (V. Kodet, D. Kodetová) 15.9.2023 – 10 ex. (M. Kyselica)
NT,rVU,!!	Slípka zelenonohá *Gallinula chloropus*	22.7.2023 – 1 ad. (M. Kyselica) 15.9.2023 – 2 juv. (M. Kyselica)
	Potápky **Podicipediformes**	
§,VU,rVU,!!	Potápka malá *Tachybaptus ruficollis*	2.5.2023 – 1 pár (M. Kyselica) 18.6.2023 – min. 1 ex. (M. Kyselica) 30.6.2023 – min. 4 ex. (M. Kyselica) 13.7.2023 – min. 5 ex. (M. Kyselica) 22.7.2023 (M. Kyselica) 6.8.2023 – 1 ad. vodí 2 ml. (M. Kyselica) 22.8.2023 – 22 ex., z toho min. 4 páry vodí ml. (M. Kyselica) 27.8.2023 – 26 ex. (M. Kyselica) 2.9.2023 – 41 ex., páry vodící ml. (V. Kodet, D. Kodetová) 15.9.2023 – 17 ex. (M. Kyselica)
§,VU,rVU,!!	Potápka roháč *Podiceps cristatus*	3.4.1999 – 1 ad. (D. Stejskal) 13.7.2023 – 1 ad. (M. Kyselica) 22.7.2023 – 1 ad. (M. Kyselica) 6.8.2023 – 1 ad. (M. Kyselica) 22.8.2023 – 1 pár vodí 3 ml. (M. Kyselica) 27.8.2023 – 1 pár vodí 3 ml. (M. Kyselica) 2.9.2023 – 1 ad. vodí 3 ml. (V. Kodet, D. Kodetová) 15.9.2023 – 1 pár vodí 3 ml. (M. Kyselica)
	Dlouhokřídlí **Charadriiformes**	
§§,EN,rEN,!!	Bekasina otavní *Gallinago gallinago*	18.5.1998 – 3 ad. (I. Kunstmüller)
VU,rVU,!!	Kulík říční *Charadrius dubius*	1990-1995 – 2 páry (I. Kunstmüller) 2.5.2023 – 1 ex. (M. Kyselica) 18.6.2023 – 2 ex. (M. Kyselica) 30.6.2023 – 1 ex. (M. Kyselica) 13.7.2023 – 1 ex. (M. Kyselica) 22.7.2023 – 2 ex. (M. Kyselica) 6.8.2023 – 1 ex. (M. Kyselica)
	Pelikáni **Pelecaniformes**	
NI,§§,rENm	Volavka bílá *Ardea alba*	2.5.2023 – 2 ex. (M. Kyselica)
NT,rVU,!!	Volavka popelavá *Ardea cinerea*	1.10.2017 – stopy (V. Kodet, D. Kodetová) 13.7.2023 – 1 ex. (M. Kyselica) 22.7.2023 – 1 ex. (M. Kyselica)

	Dravci **Accipitriformes**	
	Káně lesní *Buteo buteo*	x
NI,§,VU,rVU,!!	Moták pochop *Circus aeruginosus*	3.4.1999 – 1 M (D. Stejskal) 25.4.1999 – 1 pár (D. Stejskal) 27.8.2023 – 3 F/juv. (M. Kyselica)
NI,§§,EN,rCR,!!!	Včelojed lesní *Pernis apivorus*	2.9.2023 – 1 ex. (V. Kodet, D. Kodetová)
	Srostloprstí **Coraciiformes**	
NI,§§,VU,rEN,!!	Ledňáček říční *Alcedo atthis*	22.8.2023 – 1 ex. (M. Kyselica) 27.8.2023 – 1 ex. (M. Kyselica)
	Šplhavci **Piciformes**	
NI,rVU,!!	Datel černý *Dryocopus martius*	x (okolní les)
VU,rVU,!!	Strakapoud malý *Dryobates minor*	2.9.2023 – 1 vol. ex. v okolním lese (V. Kodet, D. Kodetová)
	Strakapoud velký *Dendrocopos major*	x (okolní les)
	Žluna zelená *Picus viridis*	x (okolní les)
	Pěvci **Passeriformes**	
	Brhlík lesní *Sitta europaea*	x (okolní les)
§,NT,rCR,!!!	Břehule říční *Riparia riparia*	6.8.2023 – min. 2 ex. (M. Kyselica)
	Budníček menší *Phylloscopus collybita*	x
	Cvrčilka říční *Locustella fluviatilis*	x
	Červenka obecná *Erithacus rubecula*	x
	Čížek lesní *Spinus spinus*	x
	Dlask tlustozobý *Coccothraustes coccothraustes*	x (okolní les)
	Drozd brávník *Turdus viscivorus*	x
	Drozd kvíčala *Turdus pilaris*	x
	Drozd zpěvný *Turdus philomelos*	x
	Hýl obecný *Pyrrhula pyrrhula*	x
NT	Jiřička obecná *Delichon urbicum*	x
	Konipas bílý *Motacilla alba*	x
rNT,!	Konipas horský *Motacilla cinerea*	x
	Konopka obecná *Linaria cannabina*	x
	Kos černý *Turdus merula*	x
	Králíček obecný *Regulus regulus*	x (okolní les)
	Králíček ohnivý *Regulus ignicapilla*	x (okolní les)

§,rEN,!!	Krkavec velký *Corvus corax*	1.10.2017 (V. Kodet, D. Kodetová)
	Křivka obecná *Loxia curvirostra*	x (okolní les)
§	Lejsek šedý *Muscicapa striata*	11.7.2022 – 1 ex. v okolí (M. Kyselica)
rNT,!	Mlynařík dlouhoocasý *Aegithalos caudatus*	x
	Pěnice černohlavá *Sylvia atricapilla*	x
	Pěnice hnědokřídlá *Sylvia communis*	x (okolní paseka)
	Pěnkava obecná *Fringilla coelebs*	x
	Pěvuška modrá *Prunella modularis*	x
rNT,!	Rákosník obecný *Acrocephalus scirpaceus*	x
	Rákosník proužkovaný *Acrocephalus schoenobaenus*	x
§§,VU,rEN,!!	Rákosník velký *Acrocephalus arundinaceus*	18.6.2023 – 1 zp. M v rákosině v JV části rybníka (M. Kyselica) 30.6.2023 – 1 zp. M v rákosině v JZ části rybníka (M. Kyselica)
	Rehek zahradní *Phoenicurus phoenicurus*	x (okolní les)
	Sojka obecná *Garrulus glandarius*	x
	Stehlík obecný *Carduelis carduelis*	x
	Strnad obecný *Emberiza citrinella*	x
	Strnad rákosní *Emberiza schoeniclus*	x
	Střízlík obecný *Troglodytes troglodytes*	x
	Sýkora koňadra *Parus major*	x
rNT,!	Sýkora lužní *Poecile montanus*	x
	Sýkora modřinka *Cyanistes caeruleus*	x
	Sýkora parukářka *Lophophanes cristatus*	x (okolní les)
	Sýkora uhelníček *Periparus ater*	x (okolní les)
	Šoupálek dlouhoprstý *Certhia familiaris*	x (okolní les)
	Špaček obecný *Sturnus vulgaris*	x
NI,§,NT,rNT,!	Ťuhýk obecný *Lanius collurio*	x (okolní paseka)
§,NT	Vlaštovka obecná *Hirundo rustica*	x
	Zvonohlík zahradní *Serinus serinus*	x (okolní les)

Kachna divoká *Anas platyrhynchos* – samice vodící mláďata, foto 30.6.2023, Marek Kyselica.

Lžičák pestrý *Spatula clypeata* – foto 15.9.2023, Marek Kyselica.

Polák chocholačka *Aythya fuligula* – samice vodící 5 mláďat, foto 13.7.2023, Marek Kyselica.

Labuť velká *Cygnus olor* – pár se 2 mláďaty na hnízdě, foto 27.5.2023, Marek Kyselica.

Potápka roháč *Podiceps cristatus* se 3 mláďaty, foto 27.8.2023, Marek Kyselica.

Potápka roháč *Podiceps cristatus* – mládáta, foto 15.9.2023, Marek Kyselica.

Potápka malá *Tachybaptus ruficollis* se 2 mláďaty, foto 6.8.2023, Marek Kyselica.

Volavka bílá *Ardea alba*, foto 2.5.2023, Marek Kyselica.

Kulík říční *Charadrius dubius*, foto 18.6.2023, Marek Kyselica.

Kulík říční *Charadrius dubius* – mládě na vyštěrkované lesní cestě v okolí rybníka, foto 22.7.2023, Marek Kyselica.

Včelojed lesní *Pernis apivorus*, foto 2.9.2023, Dana Kodetová.

Ledňáček říční *Alcedo atthis*, foto 27.8.2023, Marek Kyselica.

Vlaštovka obecná *Hirundo rustica* – na lokalitě lovilo min. 100 ex. (téhož dne též cca 300 ex. jiřiček obecných *Delichon urbicum*, min. 80 ex. rorýsů obecných *Apus apus* a min. 2 ex. břehule říční *Riparia riparia*), foto 6.8.2023, Marek Kyselica.

Lokalita je kromě ptáků významná i pro další druhy obratlovců: lovilo zde min. 16 ex. netopýrů, foto 15.9.2023, Marek Kyselica.

Literatura

CANON H., 1927: Tiere der Heimat. Ein Beitrag zur Tiergeographie des böhmisch-mährischen Höhenzuges. – *Deutcher Volksbildungsverein, Iglau: 1–189.*

KODET V. [ed], 2017: Ptáci Vysočiny. – *Pobočka České společnosti ornitologické na Vysočině, Jihlava, online: www.prirodavysociny.cz.*

ŠŤASTNÝ K., BEJČEK V. et NĚMEC M., 2017: Červený seznam ptáků České republiky. – *In:* CHOBOT K. et NĚMEC M. [ed]: Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Obratlovci. – *Příroda, Praha, 34: 107–154.*

KODET V. et KUNSTMÜLLER I., 1999: Ornitologická pozorování v jihlavském okrese v roce 1998. - *Vlastiv. Sborn. Vysočiny, Jihlava, sect. natur., 14: 193–204.*

KODET V. et KUNSTMÜLLER I., 2001: Ornitologická pozorování v jihlavském okrese v roce 1999. - *Vlastiv. Sborn. Vysočiny, Jihlava, sect. natur., 15: 293–321.*

KUNSTMÜLLER I., 1996: Hnízdní výskyt a hnízdění význačných druhů ptáků v letech 1990-1995 na území Českomoravské vysočiny v okresech Jihlava, Havlíčkův Brod a Pelhřimov. – *Ms., depon. in AOPK ČR.*

KUNSTMÜLLER I. et KODET V., 2005: Ptáci Českomoravské vrchoviny. Historie a současnost hnízdního rozšíření v Kraji Vysočina. – *ČSOP Jihlava et Muzeum Vysočiny Jihlava: 1–220.*